

ICOMOS Lietuva

ICOMOS akredituotas nacionalinis komitetas
Lietuvos Respublikoje

Lietuvos Respublikos Prezidentui

kanceliarija@prezidentas.lt, jolanta.karpaviciene@prezidentas.lt

Lietuvos Respublikos Seimo Kultūros komiteto
pirmininkui ir nariams

vyntas.juozapaitis@lrs.lt, priim@lrs.lt

Lietuvos Respublikos Aplinkos apsaugos komiteto
pirmininkui ir nariams

aiste.gedviliene@lrs.lt, priim@lrs.lt

Lietuvos Respublikos Seimo švietimo ir mokslo komiteto
pirmininkui ir nariams

arturas.zukeauskas@lrs.lt, priim@lrs.lt

Lietuvos Respublikos Ministrui Pirmininkui

L.RV/kanceliarija@lrv.lt

Lietuvos Respublikos kultūros ministrui

simonas.kairys@lrkm.lt, dmm@lrkm.lt

Lietuvos Respublikos aplinkos ministrui

info@am.lt

Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministrei

smin@smsm.lt

Nr. ICOMOS-DE/S-09-2022-KM_KPC

2022 m. gruodžio 12 d.

I Lietuvos Respublikos kultūros viceministro Rimanto Mikaičio 2022 m. spalio 31 d. ir 2022 m. gruodžio 6 d. raštais atmestą mūsų 2022 m. rugsėjo 21 d. siūlymą „Dėl Lietuvos kultūros paveldo tyrimų, dokumentavimo, kultūros vertybių registro tvarkymo mokslinių pagrindų – mokslinės kokybės, vientisumo bei tęstinumo – užtikrinimo (dėl LR Vyriausybės nutarimo projekto sutikti panaikinti Kultūros paveldo centrą jį reorganizuojant)“

Siunčiama tik skaitmeniniu formatu

SIŪLYMAS

Dėl Lietuvos kultūros paveldo tyrimų mokslinės kokybės, vientisumo bei tęstinumo užtikrinimo (Kultūros ministerijos parengtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo projektas, reg. Nr. 22-12157(2), 2022 m. lapkričio 30 d., „Dėl sutikimo reorganizuoti Kultūros paveldo centrą“)

Tarptautinės paminklų ir vietovių tarybos (ICOMOS) nacionalinis komitetas ICOMOS LIETUVA yra susirūpinęs dėl Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos parengto ir Teisės aktų registre 2022 m. lapkričio 30 d. paskelbto Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo projekto reg. Nr. 22-12157(2) „Dėl sutikimo reorganizuoti Kultūros paveldo centrą“, kuriuo siūloma „sutikti, kad Kultūros paveldo centras būtų reorganizuotas skaidymo būdu išdalijant jo teises ir pareigas Kultūros paveldo departamentui prie Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos ir Kultūros infrastruktūros centrui“.

1. Dėl 2022 m. rugsėjo 21 d. mūsų pateikto siūlymo

2022 m. rugsėjo 21 d. ICOMOS LIETUVA pateikė visiems nurodytiems adresatams siūlymą „Dėl Lietuvos kultūros paveldo tyrimų, dokumentavimo, kultūros vertybių registro tvarkymo mokslinių pagrindų – mokslinės kokybės, vientisumo bei tęstinumo – užtikrinimo (dėl LR Vyriausybės nutarimo projekto sutikti panaikinti Kultūros paveldo centrą jį reorganizuojant)“. Šis siūlymas drauge su priedais yra pateiktas prie Nutarimo projekto.

Pastarąjį savo siūlymą visiškai palaikome ir prašome jį atsižvelgti.

2. Dėl Kultūros viceministro 2022 m. gruodžio 6 d. atsakymo

Kultūros viceministro 2022 m. gruodžio 6 d. atsakyme nėra įvertintas mūsų siūlymas, jo motyvacijos ir pagrindžiantieji įrodymai, pateikti mūsų siūlymo prieduose.

Siūlyme atkreipėme dėmesį, kad paveldo apsaugos pagrindas yra paveldo mokslinis pažinimas, dokumentavimas, inventorinimas, įvertinimas ir registravimas. Visos Lietuvos Respublikos ratifikuotos UNESCO, Europos Sąjungos ir kitos paveldo srities konvencijos nustato besąlygišką paveldo pažinimo mokslinio pagrindo (atitinkamai mokslinių tyrimų ir mokslinio dokumentavimo bei registrų tvarkymo) prioritetą kultūros paveldo apsaugoje ir kiekvienos valstybės narės prievolę užtikrinti šį prioritetą, jo įgyvendinimo mokslinę kokybę, sistemiškumą, vientisumą, nuoseklumą ir tęstinumą.

Šie mūsų siūlymai buvo atmesti, o Nutarimo projekte ir Kultūros viceministro atsakyme apskritai nėra sprendžiamas mokslinio pažinimo kokybės užtikrinimas paveldo apsaugoje, nors moksliniai tyrimai yra silpniausiajį Lietuvos paveldo apsaugos dalis, apie tai profesinė bendruomenė nuosekliai kalba jau trisdešimt metų.

3. Dėl mokslinės veiklos supainiojimo su viešojo administravimo veikla

Nutarimo projektas, kaip matyti ir iš Viceministro atsakymo, pagrįstas dviem iš esmės įstatymams prieštaraujančiomis prielaidomis:

Pirma, **neva** valdžios institucija (Departamentas) visiškai kompetentinga vykdyti mokslinę veiklą, nes **mokslinis pažinimas** (kuris pasiekiamas tik moksliniais tyrimais) **ir apsaugos administravimas** (t. y. Departamentui paveldo inventorizavimo, atskleidimo ir stebėsenos organizavimas ir koordinavimas, Kultūros vertybių registro tvarkymas bei su registru susijusių dokumentų kaupimas, tvarkymas ir saugojimas“, „duomenų rinkimas ir laikymas“ yra vienas ir tas pat.

Antra, **neva mokslinius tyrimus gali atlikti tik mokslo institucijos**: „*atkreipiame dėmesį, kad KPC yra biudžetinė įstaiga, neturinti mokslo institucijos statuso, todėl nesutiktina su Pareiškėjų pozicija, kad KPC vykdo mokslinių kompetencijų funkcijas ir jų perdavimas negalimas mokslinių kompetencijų neturinčioms institucijoms, kaip tai nurodo Pareiškėjai savo kreipimuose*“.

Toks Kultūros viceministro tvirtinimas prieštarauja Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymui. Iš tiesų, įstatymas nedraudžia vykdyti mokslinę veiklą, mokslinius tyrimus ne mokslo institucijose. Priešingai, įstatymas mokslą ir mokslinius tyrimus apibrėžia labai plačiai. Ši veikla, tačiau, turi atitikti mokslo tikslus, principus, metodus ir kvalifikacijas:

Įstatymo 4 straipsnis 13–15 dalys nustato, kad: **mokslas** – žinių sistema, apimanti bendrąsias tiesas ar teorijas arba bendrųjų dėsnių veikimą, pagrįsta mokslinių tyrimų metodais (13 d.); **mokslinė veikla** – mokslinių žinių kūrimas, kūrybinė veikla, vykdoma taikant mokslinių tyrimų metodus (14 d.); **moksliniai tyrimai** ir eksperimentinė plėtra – sisteminga kūrybinė gamtos, žmonijos, kultūros ir visuomenės pažinimo veikla ir jos rezultatų panaudojimas (15 d.); **taikomieji moksliniai tyrimai** – eksperimentiniai ir (arba) teoriniai darbai, atliekami norint gauti naujų žinių ir pirmiausia skiriami specifiniams praktiniams tikslams pasiekti arba uždaviniams spręsti (27 d.); **tyrėjas** – aukštąjį išsilavinimą turintis asmuo, plėtojantis pažinimą, konceptualizuojantis ar kuriantis naujus produktus, procesus, metodus ir sistemas arba vadovaujantis mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtos projektams (28 d.).

Įstatymo 3 straipsnis nustato **principus, kuriais grindžiamas mokslas**, tarp jų: kūrybos ir mokslinių tyrimų laisvės, akademinės etikos, mokslinių tyrimų rezultatų viešumo, orientavimosi į tarptautinius kokybės standartus, intelektinės nuosavybės teisių užtikrinimo. Akademinė etika taip pat taikoma plačiai – kaip visuma visuotinai pripažintų vertybių, principų ir mokslinių praktikų, užtikrinančių mokslinės veiklos ir mokslo sklaidos skaidrumą, sąžiningumą, teisingumą, atsakomybę, akademinę laisvę ir kt. (4 str. 2 d.).

Pažymėtina, kad Mokslo ir studijų įstatymas yra pagrįstas ES mokslo teise.

Nutarimo projekte nėra nustatyta, kokių įstatymų pakeitimų neišvengiamai prireiks, kad valdžios institucija (Departamentas) galėtų teisėtai ir tinkamai vykdyti perimamą iš Kultūros paveldo centro mokslinių tyrimų veiklą, užtikrinti sistemingą ir nuoseklų kultūros paveldo pažinimo procesą, be kurio neįmanoma paveldo apsauga.

4. Dėl Teisėkūros pagrindų įstatymo nesilaikymo

Tarptautinėms konvencijoms prieštaraujantis, analogų ES neturintis radikalus modelis – autonominio paveldo tyrimų ir dokumentavimo centro atsisakymas ir mokslinės veiklos perdavimas valdžios institucijai gali iš esmės

sumenkinti Lietuvos kultūros paveldo mokslinį pažinimą (kurį užtikrina nuoseklių mokslinių tyrimų kokybė), kelti grėsmių paveldo išsaugojimui. Todėl būtina įvertinti ir su visuomene aptarti, kaip siūlomas modelis paveiks paveldo apsaugos pagrindo – **mokslinių tyrimų – kokybę**. Pažymėtina, kad mokslinio pažinimo ir mokslinių tyrimų kokybės užtikrinimo klausimas iki šiol Kultūros ministerijos nebuvo tyrinėtas – tokius tyrimus yra atlikusi tik Valstybinė kultūros paveldo komisija, paveldo apsaugos ir mokslo profesinės bendrijos. Teisėkūros pagrindų įstatymas reikalauja atlikti:

1. Konsultavimąsi su visuomene. Tai apima teisėkūros iniciatyvas pareiškiančių, teisės aktų projektus rengiančių, teisės aktus priimančių ir (ar) galiojančio teisinio reguliavimo poveikio *ex post* vertinimą atliekančių subjektų veiksmai, apimantys teisėkūros iniciatyvų, teisės aktų projektų pateikimą visuomenei susipažinti, informavimą apie galiojančio teisinio reguliavimo poveikio *ex post* vertinimą, taip pat gautų asmenų pasiūlymų vertinimą ir šio vertinimo rezultatų paskelbimą. Apie konsultavimosi pradžią visuomenei yra paskelbiama (2 straipsnio 3 d.).
2. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimą – šio reguliavimo teigiamų ir neigiamų pasekmių nustatymą (2 straipsnio 4 d., 15 straipsnis), prireikus ir antikorupcinį (16 straipsnis).
3. Galiojančio teisinio reguliavimo poveikio *ex post* vertinimą (23–24³ straipsnis), kadangi mokslinius tyrimus vykdančio autonominio centro panaikinimas ir mokslinės veiklos funkcijos perdavimas valdžios institucijai iš esmės keičia teisinį reguliavimą, prieštarauja Lietuvai saistančioms kultūros paveldo apsaugos konvencijoms ir ES teisei.

Vadovaudamiesi išdėstytu mūsų 2022 m. rugsėjo 21 d. ir gruodžio 12 d. siūlymuose ir atkreipdami dėmesį, jog Lietuvos kultūros paveldas yra konstitucinis Lietuvos kultūrinio tapatumo ir tęstinumo pagrindas, nacionalinio saugumo objektas, prašome Lietuvos Respublikos Vyriausybę:

1. Kultūros ministerijos pateiktą projektą atmesti kaip netinkamai parengtą.
2. Įpareigoti Kultūros ministeriją įvykdyti Teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimu, būtent **paveldo mokslinių tyrimų kokybės užtikrinimo požiūriu**:
  - 2.1. Atlikti numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimą, įskaitant antikorupcinį,
  - 2.2. Atlikti galiojančio teisinio reguliavimo poveikio *ex post* vertinimą,
  - 2.3. Aptarti projektą su visuomene, nes toks radikalus sprendimas turėtų būti priimtas tik visapusiškai jį apsvarsčius ir su visuomene išdiskutavus galimas tokio veiksmo pasekmes.

Pagarbiai

Dainius Elertas, ICOMOS LIETUVA valdybos pirmininkas

